

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 11/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta tehdyn viidennentoista pöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 2 päivänä joulukuuta 2014 lähettänyt perustuslakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta tehdyn viidennentoista pöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 261/2014 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- yksikönpäällikkö Arto Kosonen, ulkoasiainministeriö
- professori (ma.), dosentti Jukka Viljanen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut

- professori Matti Pellonpää.

HALLITUKSEN ESITYS

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (Euroopan ihmisoikeussopimus) muuttamisesta Strasbourgissa vuonna 2013 tehdyn viidennentoista pöytäkirjan.

Pöytäkirjan tarkoituksena on jatkaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toiminnan tehostamista ja pyrkiä parantamaan tuomioistuimen edellytyksiä käsitellä ihmisoikeusvalituksia tehokkaasti ja valittajien oikeusturvaa kunniottaen.

Pöytäkirjalla sisällytetään Euroopan ihmisoikeussopimuksen johdantoon maininta toissi-

jaisuusperiaatteesta, jonka mukaisesti sopimusvaltioilla on ensisijainen vastuu ihmisoikeussopimusten ja sen pöytäkirjojen takaamien oikeuksien ja vapauksien turvaamisesta, sekä maininta siihen liittyvästä harkintavallasta, jonka käyttöä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin oikeuskäytännössään valvoo.

Pöytäkirjalla poistetaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomareiden toimikauden päättymistä koskeva yläikäraja. Samalla määrätään, että sopimuspuolten tuomariksi esittämien ehdokkaiden tulee olla alle 65-vuotiaita ehdokaslistan toimittamiselle asetettuna määräpäivänä.

Pöytäkirjalla poistetaan jutun osapuolten oikeus vastustaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen jaoston päätöstä luopua toimivallastaan suuren jaoston hyväksi.

Yksilövalitus tulee nykyisen kuuden kuukauden sijasta tehdä jo neljän kuukauden kuluessa lopullisen kansallisen päätöksen antopäivästä.

Pöytäkirjalla laajennetaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimella jo nyt olevaa mahdollisuutta jättää yksilövalitus tutkittavaksi ottamatta silloin, kun valittaja ei ole kärsinyt merkittävää haittaa. Jatkossa ei enää edellytetä sitä, että

kansallinen tuomioistuin olisi asianmukaisesti tutkinut valituksen kohteena olevan asian.

Pöytäkirja ei ole tullut kansainvälisesti voimaan. Pöytäkirjan voimaantulon edellytyksenä on, että kaikki Euroopan ihmisoikeussopimuksen sopimuspuolet sitoutuvat siihen.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin pöytäkirja tulee Suomen osalta voimaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Viidestoista pöytäkirja. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää Euroopan ihmisoikeussopimuksen viidettätoista pöytäkirjaa tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta ehdottaa, että eduskunta hyväksyy hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen muuttamattomana.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen viidennellätoista pöytäkirjalla jatketaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toiminnan tehostamista ja pyritään parantamaan tuomioistuimen edellytyksiä käsitellä ihmisoikeusvalituksia tehokkaasti ja valittajien oikeusturvaa kunnioittaen.

Viidennellätoista pöytäkirjalla lisätään ihmisoikeussopimuksen johdannon loppuun niin sanottua toissijaisuusperiaatetta ja valtion harkintamarginaalia koskeva kappale. Sen mukaan sopimuspuolet vahvistavat, että korkeilla sopimuspuolilla toissijaisuusperiaatteen mukaisesti on ensisijainen vastuu yleissopimuksessa ja sen pöytäkirjoissa määriteltyjen oikeuksien ja vapauksien turvaamisessa ja että niillä on tässä tehtävässä käytettävissään harkintavaltaa, mikä suhteen Euroopan ihmisoikeustuomioistuin käyttää valvontavaltaa. Johdantokappaleen loppuosa voidaan nähdä ilmauksena siitä, että myös

tulevaisuudessa nimenomaan ihmisoikeustuomioistuin määrittelee viime kädessä harkintavallan laajuuden.

Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys. Pöytäkirja sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, minkä vuoksi eduskunnan hyväksyminen pöytäkirjaan on tarpeen.

Sisällöltään pöytäkirja on sopusoinnussa perustuslain kanssa. Pöytäkirjan hyväksymisestä päätetään näin ollen äänten enemmistöllä.

Lakiehdotus pöytäkirjan voimaansaattamisesta käsitellään edellä esitetyn perusteella tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn yleissopimukseen Strasbourgissa 24 päivänä kesäkuuta 2013 tehdyn viidennentoista pöytäkirjan ja

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 5 päivänä maaliskuuta 2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Johannes Koskinen /sd	Elina Lepomäki /kok
vpj.	Anu Urpalainen /kok	Markus Lohi /kesk
jäs.	Sauli Ahvenjärvi /kd	Elisabeth Nauclér /r
	Tuija Brax /vihr	Tom Packalén /ps
	Ilkka Kantola /sd	Vesa-Matti Saarakkala /ps
	Pia Kauma /kok	Kimmo Sasi /kok
	Kimmo Kivelä /ps	Tapani Tölli /kesk
	Anna Kontula /vas	vjäs. Mikaela Nylander /r.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Matti Marttunen.